

Rolnictwo ekologiczne – szanse i perspektywy rozwoju

Organic farming – opportunities and perspectives

JOANNA DOMAGALSKA ^{1/}, MARTA BUCZKOWSKA ^{2/}

^{1/} Wydział Zdrowia Publicznego w Bytomiu, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Zakład Toksykologii i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy – doktorantka

^{2/} Wydział Zdrowia Publicznego w Bytomiu, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Zakład Higieny Komunalnej i Nadzoru Sanitarnego

Od lat 80. XX wieku obserwuje się systematyczny i intensywny rozwój rolnictwa ekologicznego, zarówno na świecie, jak i w Polsce, oraz wzrost popytu na żywność ekologiczną. Jest ona uzyskiwana z produktów roślinnych lub zwierzęcych, które wytwarzane są w systemie gospodarstwa ekologicznego, czyli takiego, w którym unika się stosowania nawozów sztucznych, pestycydów, regulatorów wzrostu i dodatków do żywności. W opracowaniu zwrócono uwagę na aktualny stan rolnictwa ekologicznego w Polsce i innych krajach UE oraz wskazano szanse i perspektywy dla producentów żywności ekologicznej.

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne, żywność ekologiczna, rynek żywności ekologicznej, marketing produktów ekologicznych

Since 1980s there has been observed a systematic and intensive development of organic farming, both in the world and in Poland and an increasing demand for organic food. It is obtained from plant or animal products that are manufactured in the organic farm system, one which avoids the use of chemical fertilizers, pesticides, growth regulators and food additives. This paper highlights the current status of organic farming in Poland and other UE countries and identifies opportunities and perspectives for organic food producers.

Key words: organic farming, organic food, organic market, marketing of organic products.

© Probl Hig Epidemiol 2015, 96(2): 370-376

www.phie.pl

Nadesłano: 30.04.2015

Zakwalifikowano do druku: 23.05.2015

Adres do korespondencji / Address for correspondence

mgr Joanna Domagalska
Zakład Toksykologii i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy
Katedra Toksykologii i Uzależnień, Wydział Zdrowia Publicznego
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach
ul. Medyków 18, 40-752 Katowice
tel. 506 484 105, e-mail: joanna.gadomska@onet.pl

Istota i cel rolnictwa ekologicznego

Po okresie intensywnego rozwoju cywilizacji technicznej, w tym również w rolnictwie, człowiek na nowo uświadomił sobie, że stojąc na szczycie piramidy organizmów żywych, wymaga dla swego dalszego istnienia i rozwoju, harmonijnego współdziałania wielu czynników kształtujących środowisko naturalne, w którym żyje. Nie jest zatem rzeczą przypadku, że coraz bardziej uświadamiamy sobie konieczność gospodarowania w sposób chroniący środowisko oraz zdrowie społeczeństwa. W rolnictwie, szansę taką upatruje się w propagowaniu ekologicznych metod produkcji.

Rolnictwo ekologiczne jest jedyną gałęzią gospodarki narodowej charakteryzującą się pełnym dopasowaniem do rytmu życia przyrody. Jego istotą jest stymulowanie naturalnych procesów zachodzących w ekosystemach poprzez stosowanie ekologicznych środków produkcji. Zabiegi te zapewniają dalszą produktywność gleby, a także gwarantują bezpieczeństwo zdrowotne wszelkich produktów, zarówno pochodzenia

roślinnego, jak i zwierzęcego [1]. Rolnictwo ekologiczne jest więc systemem zrównoważonego gospodarowania (nieprzetworzonego technologicznie) produkcją roślinną i zwierzęcą, opartą na środkach pochodzenia biologicznego i mineralnego. W procesie produkcji ekologicznej odrzuca się stosowanie silnych antybiotyków, hormonów, konserwantów i innych nienaturalnych dodatków oraz nawozów sztucznych. W Polsce jednostką organizacyjną oceniającą i potwierdzającą zgodność w zakresie wymagań określonych w przepisach rolnictwa ekologicznego dla nawozów i środków poprawiających właściwości gleby do produkcji ekologicznej oraz prowadzącą ich wykaz jest Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.

Rolnictwo ekologiczne ma ogromne znaczenie w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Strategia ta powinna realizować cele społeczne, ekonomiczne i ekologiczne. Łączy ona działania, które mają zaspokoić podstawowe potrzeby społeczeństwa, poprawić jakość życia oraz zapewnić odpowiednią ilość dóbr

i usług z działaniami zmierzającymi do poprawy stanu środowiska naturalnego i ochrony jego dóbr [2].

Założycielem licznych organizacji lobbujących na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego na świecie jest utworzona w 1972 roku Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego (*International Federation of Organic Agriculture Movements* – IFOAM). To właśnie IFOAM opracowała zasady i wytyczne, które zostały uznane za kryteria bazowe rolnictwa ekologicznego. Stały się one punktem wyjścia do sporządzenia pierwszego, międzynarodowego rozporządzenia w sprawie rolnictwa ekologicznego i znakowania jego produktów. Uznaje się, że podstawowe cele rolnictwa ekologicznego mają charakter holistyczny i odnoszą się m.in. do wytwarzania wysokiej jakości żywności, realizacji działań wspierających i zachowujących żyzność i biologiczną aktywność gleby, utrzymania genetycznej różnorodności ekosystemów, wykorzystania surowców odnawialnych oraz wspierania lokalnej i regionalnej produkcji i dystrybucji [3].

Ogólne zasady funkcjonowania systemu kontroli w rolnictwie ekologicznym

System kontroli i certyfikacji gwarantuje konsumentowi, że produkty spożywcze znajdujące się na rynku wyprodukowane zostały zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi rolnictwa ekologicznego i są wolne od zanieczyszczeń, takich jak pozostałości środków ochrony roślin i hormonów, a podczas ich produkcji nie stosowano nawozów sztucznych i organizmów modyfikowanych genetycznie.

Funkcjonujące w poszczególnych państwach systemy kontroli i certyfikacji można sklasyfikować w trzy podgrupy [4, 5]:

1. system oparty na zatwierdzonych prywatnych podmiotach certyfikujących,
2. system oparty na jednym lub większej liczbie wyznaczonych publicznych organów certyfikujących,
3. system oparty na wyznaczonym publicznym organie certyfikującym oraz zatwierdzonych prywatnych podmiotach certyfikujących.

W Polsce obowiązuje system mieszany (państwo-prywatny). Każdy producent musi respektować jego zasady i tworzące go podmioty, tj. [4, 5]:

- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który upoważnia jednostki certyfikujące, akredytowane w zakresie rolnictwa ekologicznego, zgodnie z normą PN-EN 45011 do przeprowadzania kontroli, wydawania i cofania certyfikatów zgodności dotyczących gospodarowania według norm ekologicznych,
- Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS), która sprawuje państwowy nadzór nad upoważnionymi jednostkami certyfikującymi,

- Polskie Centrum Akredytacji, odpowiedzialne za akredytację jednostek certyfikujących,
- Jednostki certyfikujące, upoważnione przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do przeprowadzania kontroli oraz wycofania bądź nadawania certyfikatów.

Kryteria systemu kontroli muszą być czytelne i zrozumiałe dla wszystkich zainteresowanych, a ich znaczenie nie może budzić żadnych wątpliwości. Wśród nich wyróżniamy [6, 7]:

- jawność – dotyczy zarówno kryteriów produkcji, zasad inspekcji i certyfikacji, jak również wysokości opłat, które rolnik jest zobowiązany uiścić. Warunek jawności odnosi się także do oznakowania żywności – musi w wyraźny sposób odróżniać się od żywności konwencjonalnej,
- otwartość – każdy kto zadeklaruje przestrzeganie kryteriów może przystąpić do rolnictwa ekologicznego,
- dobrowolność – nikt nie zostaje zmuszony do przystąpienia do systemu rolnictwa ekologicznego. Zazwyczaj kraje oferują dotacje dla rolników, którzy zdecydują się przekwalifikować swoje gospodarstwo, jednak jest to jedynie forma zachęty, a nie przymusu,
- niezależność – dotyczy osób kontrolujących gospodarstwa. Inspektorzy nie mogą kontrolować gospodarstw zarządzanych przez osoby przez nich znane, ze względu na możliwość subiektywnej oceny. W związku z tym inspektorzy corocznie sporządzają listę gospodarstw, których nie mogą kontrolować i przekazują ją do wiadomości zarządu jednostki kontrolnej – wyklucza się tym samym ewentualność wystąpienia zjawiska nepotyzmu,
- poufność – wszystkie informacje zebrane podczas kontroli mają charakter poufny i nie mogą być przekazywane osobom postronnym,
- czytelność dla konsumentów – umiejętność łatwego i zachęcającego przekazu informacji o kontroli i certyfikacji opinii publicznej,
- efektywność ekonomiczna – koszty ponoszone przez rolnika w trakcie nabywania certyfikatu nie mogą być wyższe niż teoretyczne dochody ze sprzedaży jego ekoproduktów.

Legislacja

Na dzień dzisiejszy ramy dla wszystkich szczebli produkcji, dystrybucji, kontroli i znakowania produktów ekologicznych, które mogą być sprzedawane i znajdować się w obrocie handlowym, ustala Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 [8]. Obecnie trwają prace nad projektem uchylającym w/w rozporządzenie ponieważ, dotychczasowe zapisy prawne nie dotrzymują kroku ekspansji rynku ekoproduktów. Zasady produkcji nie uwzględniają dostatecznie zmienia-

jących się obaw i zachowań konsumentów, procedury znakowania są zawiłe, a w systemie kontroli wykazano niedociągnięcia. Przepisy są zbyt złożone i powodują nadmierne obciążenia biurokratyczne, które zniechęcają drobnych producentów rolnych do przystąpienia do unijnego systemu rolnictwa ekologicznego [9]. Niezmienny pozostaje zapis, iż żywność może być oznakowana jako „ekologiczna” jedynie wówczas, gdy co najmniej 95% składników pochodzenia rolniczego ma charakter ekologiczny [5].

Zmiany zaszły także w naszym krajowym prawie. Najważniejszym polskim aktem prawnym jest ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o zmianie ustawy o rolnictwie ekologicznym z dnia 25 czerwca 2009 r. Wprowadzane zmiany mają na celu usunięcie nieprawidłowości, stwierdzonych przez IJHARS – i dotyczą odstępstw od warunków produkcji ekologicznej w wyznaczonych przypadkach, zleceń wykonania analiz pobranych próbek w laboratoriach urzędowych, ważności certyfikatu zgodności gospodarstwa po cofnięciu upoważnienia dla jednostki certyfikującej, a także bieżącego i aktywnego doszkalania inspektorów rolnictwa ekologicznego [10].

W 2004 r. Rada Unii Europejskiej zarekomendowała państwom członkowskim opracowanie krajowych planów działań, na podstawie Europejskiego Planu Działania dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa. Miały one na celu uszczegółowienie i rozwinięcie działań zaproponowanych w europejskim dokumencie oraz dostosowanie wytycznych do polskich realiów, potrzeb oraz celów polityki rolnej. Od 2014 r. zadania związane z rolnictwem ekologicznym realizowane są zgodnie z „Planem Działania dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2014-2020” sporządzonym przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zapisy zawarte w ww. planie odzwierciedlają możliwości, a zarazem nowo pojawiające się wyzwania w polskiej gospodarce. Celem głównym ww. Planu jest rozwój rolnictwa ekologicznego oraz rynku żywności ekologicznej. Przyjmuje się, że realizacja założonych działań doprowadzi do rozwoju całego ekosektora – podtrzymane zostanie średnioroczne tempo wzrostu wartości rynku na poziomie co najmniej 15%, aby w 2020 roku przekroczyć 210 mln euro. Można również przypuszczać, że liczba przetwórców zwiększy się o 75% w stosunku do roku 2013, aby w 2020 r. przekroczyć 700 [11].

Wprowadzenie ogólnounijnych norm dotyczących oznakowania produktów ekologicznych od 1 lipca 2010 r. (tzw. „eurolisć” na zielonym tle) odniosło sukces i pozwoliło znacznie zwiększyć zaufanie konsumentów dla rosnącego rynku artykułów organicznych oraz możliwości dokonywania świadomych wyborów [8].

Rynek żywności ekologicznej w Unii Europejskiej

Na przestrzenie ostatnich 10 lat rynek żywności ekologicznej charakteryzował się prężnym rozwojem, który spotęgował zwiększenie popytu. Globalny rynek takiej żywności zwiększył się czterokrotnie od 1999 r. Obszary przeznaczone pod rolnictwo ekologiczne w UE zwiększyły się natomiast dwukrotnie. Każdego roku 500 000 ha przekształcanych jest pod uprawę żywności ekologicznej [11-15].

Pomimo obserwowanego rozwoju tego rynku, nadal udział ekożywności w ogólnej sprzedaży żywności w krajach UE wynosi ok. 5,7%. Na dzień 31 grudnia 2013 r., ze względu na wielkość powierzchni gruntu przeznaczonej pod uprawy ekologiczne, dominują następujące państwa: Hiszpania (1 610 129 ha), Włochy (1 317 177 ha), Francja (1 060 756 ha), Niemcy (1 060 669 ha), Polska (661 956 ha).

Największy udział użytków ekologicznych w stosunku do całej powierzchni rolnej kraju występuje w: Austrii (19,5%), Szwecji (16,3%), Estonii (16,0%), Czechach (11,2%), Litwie (11,0%). Polska w tym zestawieniu występuje na 17 miejscu. Warto podkreślić, że państwem z największym udziałem procentowym powierzchni ekologicznych w całej Europie jest Lichtenstein (31,0%).

W porównaniu do roku 2004, w 2013 r. liczba producentów żywności ekologicznej nieomal się podwoiła. Na tle całej Europy prym wiedzie Turcja (65 0142). Wśród przodujących unijnych producentów ekologicznych wyróżniają się: Włochy (45 959), Hiszpania (30 462), Polska (25 944), Francja (25 467) oraz Grecja (23 433).

Przetwórstwo tego typu produktów staje się coraz bardziej powszechne. Największa liczba gospodarstw przetwórczych występuje we Włoszech (10 610), Francji (9 297) i Niemczech (8 293). W Polsce liczba ta wynosi 407.

Nierzadkim procederem jest importowanie ekoproduktów. W UE jest 1 400 importerów, gdzie znaczna ich część dotyczy krajów założycielskich UE, krajów wysokorozwiniętych oraz takich, w których występują duże, dobrze zaopatrzone hipermarkety. Wśród nich wyróżniamy: Niemcy (308), Włochy (206), Francja (181), Hiszpania (112), w Polsce istnieje 30 importerów ekoproduktów [11-15].

Wśród krajów europejskich zauważalny jest podział pod względem podaży i popytu na żywność ekologiczną. Podaż utrzymuje się na wysokim poziomie w: Hiszpanii, Włoszech, Portugalii, natomiast popyt w: Danii, Finlandii, Norwegii czy Szwecji [1].

Ponadto można zauważyć duże zróżnicowanie w dostępności i sprzedaży różnych rodzajów pro-

duktów ekologicznych w poszczególnych państwach UE. Organiczne owoce i warzywa są podstawowymi produktami występującymi w supermarketach we Włoszech, Irlandii, Szwecji i Niemczech. Mleko, produkty mleczne oraz mięso i jego przetwory są preferowane w niewielu krajach (Belgia, Holandia, Finlandia i Francja) ze względu na znacznie wyższą cenę w porównaniu do produktów konwencjonalnych. Wino z upraw ekologicznych oraz ciepłe napoje (kawa, herbata, kakao) dobrze sprzedają się we Francji i Chorwacji. Organiczne produkty zbożowe są pożądane w Czechach i Finlandii.

W ekologiczne pieczywo chętnie zaopatrują się obywatele Holandii, Francji, Szwecji i Niemiec [11-15].

Najpopularniejszymi wieloletnimi uprawami ekologicznymi w krajach UE są: oliwki (31%), winogrona (17%), orzechy (13%), cytrusy (2%) i inne owoce i długoletnie uprawy [16].

Rynek produktów ekologicznych posiada swoją specyfikę, która jest uwarunkowana swoistymi zachowaniami i świadomością ekologiczną konsumentów, stopniem rozwoju gospodarczego i majątnością, prowadzoną polityką rolną oraz warunkami naturalnymi panującymi na terenie poszczególnych państw UE jak i całego świata.

Rynek duński uznaje się za najlepiej rozwinięty rynek żywności ekologicznej w krajach UE – obywatele przeznaczają największą liczbę pieniędzy na produkty ekologiczne w przeliczeniu na jednego mieszkańca w porównaniu do pozostałych krajów UE. Do tej pory największy popyt odnotowano na takie produkty jak: ziemniaki, warzywa, mleko i mięso.

Z innych krajów importowane są owoce, warzywa i produkty zbożowe, co wynika z warunków klimatycznych panujących w Danii, a także upodobań klientów. Pomimo szerokiego wachlarza produktów ekologicznych występującego na rynku duńskim uważa się, że wkrótce zwiększy się zapotrzebowanie na żywność wstępnie przygotowaną do spożycia, jak i na żywność specjalną dla dzieci i niemowląt. W 2006 r. w sieci sklepów IRMA udział sprzedaży żywności ekologicznej w ogólnej sprzedaży żywności przekroczył 30% [7, 17].

Na sukces sprzedaży wpłynęły nasilone działania promocyjne, których główną i najsukuteczniejszą formą była degustacja.

Wielka Brytania należy do krajów, które większość produktów obecnych na swoim rynku żywności ekologicznej importuje z innych państw. Odsetek ten jest wysoki i wynosi prawie 70%. Wynika to z nieodpowiedniej struktury podaży. Najważniejszy kanał sprzedaży ekożywności w Wielkiej Brytanii stanowią sklepy wielkopowierzchniowe, których liderami są

sieci Tesco i Sainsbury, posiadające własną markę dla ekologicznych produktów.

Od kilku lat wzrasta także znaczenie sprzedaży bezpośredniej, głównie na targach oraz w ramach abonamentów żywnościowych. W przeciwieństwie do innych krajów europejskich sprzedaż w sklepach specjalistycznych nie ma większego znaczenia, co jest konsekwencją ogromnej konkurencji z bardzo dobrze wyposażonymi sieciami handlowymi. Brytyjski rynek żywności ekologicznej wyróżnia 40% udział sprzedaży ekologicznej żywności dla dzieci i niemowląt, a także wysoki udział sprzedaży kosmetyków i farmaceutyków, wyprodukowanych z surowców pochodzących z farm ekologicznych [7, 14].

W nietypowej sytuacji wśród krajów UE znajduje się Holandia, która mimo nieznacznej powierzchni upraw ekologicznych jest w Europie wpływowym eksporterem takich ekoproduktów jak: warzywa, owoce, sery, zboża, przyprawy, zioła. Dla Holandii osobliwy jest fakt, iż jako jeden z niewielu krajów prowadzi badania podaży i popytu na rynku ekożywności. Obecnie najwyższy udział w sprzedaży żywności ekologicznej w Holandii mają sieci sklepów wielkopowierzchniowych oraz sklepy specjalizujące się w sprzedaży żywności ekologicznej [7, 14]. Wytrwale realizowana polityka wsparcia dla rolnictwa ekologicznego powoduje, że w Holandii stale zwiększa się zapotrzebowanie na żywność ekologiczną.

Rynek i asortyment żywności ekologicznej w Polsce

Rynek ekożywności w Polsce znajduje się w fazie dynamicznego rozwoju, chociaż zauważalne jest słabe dostosowanie podaży do miejsc występowania popytu. Szacuje się, iż rynek żywności ekologicznej charakteryzuje się relatywnie szybkim wzrostem – nawet do 30% rocznie. Obecnie stanowi on ok. 3% ogólnego rynku produktów żywnościowych [11, 15, 18-20]. W 2013 roku liczba gospodarstw ekologicznych wynosiła 26 598, z czego najwięcej było w województwach: zachodniopomorskim (4 235), warmińsko-mazurskim (3 640) i podlaskim (3 407). Największa powierzchnia użytkowana ekologicznie w 2013 roku znajdowała się w województwie zachodniopomorskim (143 648,2 ha), warmińsko-mazurskim (140 845,3 ha) oraz podlaskim (63 599,4 ha). W strukturze ekologicznych użytków rolnych obecnie przeważają łąki i pastwiska, rośliny na paszę oraz zboża. W latach 2003-2013 powierzchnia użytków ekologicznych wzrosła 11-krotnie i stanowi obecnie ok. 4% całej powierzchni użytkowanej rolniczo w Polsce. Ze względu na liczbę przetwórci dominują województwa: mazowieckie (78), wielkopolskie (53) oraz lubelskie (45). Największa liczba przetwórci zajmuje się przetwórstwem owoców i warzyw, a także przemiałem zbóż [20].

Dystrybucja żywności z gospodarstw na rynek ma często charakter lokalny lub regionalny. Dominuje sprzedaż prosto od gospodarza, na targach, w sklepach z ekologiczną żywnością, aczkolwiek od pewnego czasu ekoproducty zostały wprowadzone do dużych sieci handlowych. Aktualnie popyt na żywność ekologiczną w Polsce ma charakter niszowy, natomiast zachowania nabywców zmieniają się w sposób globalny i konsumenci zaczynają zwracać większą uwagę na produkty bezpieczne i korzystnie wpływające na zdrowie. Polska importuje i eksportuje żywność ekologiczną. Kwestia eksportu jest bardzo utrudniona ze względu na wymogi skompletowania dużych partii towarów, co sprawia trudność polskim eksporterom. Przedmiotem eksportu są najczęściej zboża i owoce jagodowe. Obecnie ponad 80% polskiej żywności ekologicznej eksportuje się głównie do krajów zachodniej Europy i USA. Polskie produkty ekologiczne pojawiły się również na rynkach Japonii i Korei Południowej. W polskich sklepach z żywnością ekologiczną przeważają produkty krajów zachodnich. Najczęściej jest to żywność wysoko przetworzona, niekiedy z surowców zakupionych w Polsce [15].

Rozwój polskiego rynku żywności ekologicznej jest stymulowany poprzez oddziaływanie wielu czynników, zarówno w aspekcie politycznym jak i konsumpcyjnym. Rolnictwo ekologiczne ma szansę stać się ważnym elementem zbilansowanego rozwoju, pod warunkiem, że w najbliższej przyszłości nastąpi jego dalsza ekspansja. Popularyzacja tego rodzaju rolnictwa daje większe możliwości konkurencyjności na rynku europejskim i światowym. Atuty, jakimi dysponuje polskie rolnictwo to m.in.: stosunkowo małe zanieczyszczenie środowiska naturalnego, niewielkie zużycie środków chemicznych, duże zasoby ludzkie w tym sektorze gospodarki, niskie koszty pracy oraz konkurencyjność cen produktów ekologicznych na rynku unijnym. Intensyfikacja działań w zakresie wykorzystania tych walorów powinna sprawić, że ekoroelnictwo w Polsce osiągnie wyższy poziom rozwoju, a co za tym idzie – rentowności. Tempo rozwoju produkcji w rolnictwie i przetwórstwie ekologicznym zależy od wykorzystania stojących przed nim szans, a także od minimalizacji wyraźnych zagrożeń, które najczęściej wynikają z częstej zmiany przepisów prawnych oraz możliwość wystąpienia różnej ich interpretacji [11, 15, 21].

Struktura dostępnej żywności ekologicznej stanowi istotny czynnik wpływający na decyzję konsumenta o jej zakupie. Obecny asortyment produktów ekologicznych różni się w znaczący sposób od powszechnie dostępnych produktów żywnościowych. Sytuacja taka jest wynikiem większego skupienia uwagi rolnictwa ekologicznego na odmianach roślin, które są sporadycznie uprawiane na farmach konwencjonalnych.

Za przykład może posłużyć orkisz, który jest rzadko spotykany i w większości pochodzi z upraw organicznych. Ponadto powraca się do tradycyjnych metod przetwarzania żywności, ale jednocześnie poszukuje się produktów innowacyjnych, o minimalnym stopniu przetworzenia i wysokich walorach smakowych [1, 22].

Obecnie w ofercie asortymentowej przeważają produkty roślinne, nieprzetworzone, a ich podaż jest w głównej mierze sezonowa. W rezultacie dostępny wachlarz ekologicznej żywności jest ubogi i nie ma zapewnionej ciągłości dostaw. W związku z rozkwitem rolnictwa ekologicznego można się spodziewać zwiększonej liczby gospodarstw ekologicznych, jednak nie gwarantuje to równocześnie poszerzenia oferty dostępnych produktów ekologicznych [1, 11].

W asortymencie krajowej żywności przetworzonej największy udział mają przetwory zbożowe i owocowo-warzywne. Przetwory pochodzenia zwierzęcego dostępne są aktualnie w bardzo ograniczonym zakresie co wynika z faktu, że znikoma liczba zakładów specjalizuje się w tego rodzaju przetwórstwie. Brak współpracy pomiędzy producentami żywności ekologicznej powoduje, że trudno jest sprostać wymagom przemysłu przetwórstwa żywności i stworzyć atrakcyjny, adekwatny do oczekiwań konsumentów asortyment produktów ekologicznych [1, 11].

Marketing ekologicznych produktów żywnościowych

Do podjęcia decyzji o zakupie żywności ekologicznej klient potrzebuje wielu informacji, dlatego ważnym aspektem powodzenia transakcji jest zadbanie o właściwe opakowanie i reklamę. Wypracowanie właściwej koncepcji rolnictwa ekologicznego wymaga systematycznych i długotrwałych działań promocyjnych, które pozwolą na ukształtowanie w społeczeństwie pozytywnych postaw wobec ekoproductów [1, 15].

Komunikacja na rynku produktów ekologicznych realizuje zarówno cele społeczne, jak i komercyjne. Realizacja celów społecznych jest rezultatem chęci popularyzacji idei rolnictwa ekologicznego i korzyści z niego płynących wśród potencjalnych konsumentów, jak i producentów. W tym przypadku kampania promocyjna powinna doprowadzić do trwałych, pożądanych i głębokich zmian postaw społecznych. Jednak jej skutki będą widoczne dopiero po długim okresie czasu. Cele komercyjne wyrażają interesy ekonomiczne producentów, przetwórców lub dystrybutorów żywności ekologicznej. Producenci muszą zapoznać konsumentów z atrybutami żywności ekologicznej. Poza tym powinni wyróżnić swoje produkty spośród innych oferowanych na rynku jako ekologiczne [1, 23].

Na rynku artykułów organicznych zintegrowana komunikacja marketingowa służy poinformowaniu odbiorców o konkretnej ofercie. W tym celu wykorzystywane są różnorodne narzędzia marketingowe, w tym promocyjne, do których zaliczamy reklamę, sprzedaż osobistą, promocję sprzedaży i public relations (PR) czy marketing bezpośredni.

Promocja służy informowaniu o walorach zdrowotnych i smakowych żywności ekologicznej, zachęcaniu do kupowania tych produktów, tworzeniu relacji między konsumpcją żywności ekologicznej a zdrowym stylem życia czy też systemem wartości. Promocja ułatwia przekazywanie informacji o nowościach żywnościowych na rynku, a także o miejscach, w których można ją nabyć.

Działania PR są istotne zwłaszcza w sytuacji uruchamiania nowych lokali handlowych, działów w sieciach sklepów, restauracji, barów, cateringu, gospodarstw agroturystycznych czy też działań z zakresu wspierania wykorzystania ekologicznej żywności w zbiorowym żywieniu [1].

Nowoczesne technologie informacyjne stają się podstawowym medium w dzisiejszych czasach. Dzięki Internetowi klient sam decyduje o tym, w jakiej kolejności, w jaki sposób i czy w ogóle zapozna się z ofertą [1]. Warto wspomnieć o Wirtualnych Targach Ekologicznych, których ideą jest rozwijanie internetowej sieci dystrybucji ekologicznych produktów żywnościowych oraz rozpowszechnianie wiedzy na temat żywności ekologicznej. W mass mediach informacje o rolnictwie ekologicznym pojawiają się w programach rolniczych, w godzinach niskiej oglądalności. W rezultacie informacje te docierają tylko do bardzo małej grupy odbiorców.

Różnorodność narzędzi promocji, które mogą zostać wykorzystane przez podmioty rynku żywności ekologicznej, daje ogromne możliwości w zakresie komunikacji z konsumentami. Wzmocnienie promocji może się przyczynić do zwiększenia popytu na tę żywność, a także do pozytywnego jej wyróżnienia na tle konkurencyjnych produktów żywnościowych.

Wnioski

W porównaniu do pozostałych krajów UE, produkcja ekologiczna jak i rynek tego typu produktów w Polsce, mimo wielu utrudnień, rozwija się bardzo dynamicznie. Nadmierna biurokratyzacja związana z przekwalifikowywaniem konwencjonalnych gospodarstw w ekologiczne jak i dotycząca bieżącej działalności, nieścisłości legislacyjne, umiarkowana

świadomość ekologiczna i zamożność społeczeństwa, niedostosowanie oferty do oczekiwań konsumentów, nacisk na sprzedaż produktów nieprzetworzonych oraz przewaga sprzedaży sezonowej sprawiają, że zajmie to dużo więcej czasu, zanim Polska dołączy do czołówki państw UE, które w pełni wykorzystują potencjał żywności ekologicznej.

Szansą dla polskiego rolnictwa ekologicznego jest dalsza inwestycja w produkcję warzywniczą i sadownictwo, na które istnieje znaczne zapotrzebowanie w krajach UE, Japonii czy USA. Należy wspierać finansowo gospodarstwa ekologiczne, aby mogły zwiększać asortyment wytwarzanych produktów, produkować nowoczesną żywność, która byłaby częściowo przetworzona. Niezbędna jest dalsza, systematyczna edukacja polskiego społeczeństwa – jeśli konsumenci będą w pełni świadomi korzyści wynikających ze spożywania ekoproduktów, chętniej będą po nie sięgać. Dywersyfikacja kanałów dystrybucji, również jest wskazana. Wprowadzenie żywności ekologicznej do większości osiedlowych sklepów, restauracji i innych ośrodków zbiorowego żywienia, ułatwi każdemu konsumentowi rozważne dokonywanie wyborów żywieniowych. Nie należy zapominać o sile mass mediów. Władze kraju jak i producenci produktów organicznych powinni aktywnie promować i propagować (głównie w Internecie, do którego dostęp jest obecnie nieograniczony) rolnictwo ekologiczne, gdyż niesie ono za sobą korzyści nie tylko dla zdrowia konsumenta, ale również dla całego środowiska i wielu gałęzi gospodarki.

Powyższe informacje stanowią zbiór pomysłów, których wykorzystanie może przyczynić się do zwiększenia sprzedaży ekoproduktów na rynku krajowym i światowym, a w konsekwencji do ugruntowania pozycji Polski jako wiodącego producenta i przetwórcy żywności ekologicznej.

Podsumowanie

Obraz rolnictwa ekologicznego jest implikowany wieloma czynnikami, jednak należy pamiętać, że produkcja ekologiczna daje możliwość otrzymywania wysokogatunkowych, naturalnych i bezpiecznych produktów. Ekogospodarstwa nie tylko produkują wysokiej klasy żywność, ale również dbają o jakość całego środowiska, w którym funkcjonują. Światowy rynek żywności ekologicznej stoi przed wielką szansą rozwoju. Wraz ze wzrostem świadomości ekologicznej i poziomu zamożności społeczeństw, zwiększa się zainteresowanie tego typu produktami.

Piśmiennictwo / References

1. Nestorowicz R, Pilarczyk B. Marketing ekologicznych produktów żywnościowych. [w:] Rolnictwo ekologiczne jako obszar działań marketingowych. Nestorowicz R, Pilarczyk B (red). Oficyna, Warszawa 2010: 38-70.
2. Kahl J, Van den Burgt GJ, Kusche D, et al. Organic food claims in Europe. *Food Technol* 2010, 3: 38-46.
3. Kreisberg J. Learning from organic agriculture. *Health Environ* 2006, 5: 450-452.
4. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Rolnictwo ekologiczne w Polsce. <http://www.minrol.gov.pl/Jakosczywnosci/Rolnictwo-ekologiczne/Kontrola-i-certyfikacja> (dostęp 12.04.2015).
5. Ustawa Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym. *Dz.U. z 2009 r., nr 116, poz. 975 z późn. nowelizacją.*
6. European Commission. Organic farming. http://ec.europa.eu/agriculture/organic/files/download-information/information-material/stakeholder_brochure_pl.pdf (dostęp 12.04.2015).
7. Tyburski J, Żakowska-Biemans S. Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego. [w:] Rolnictwo ekologiczne w Polsce. Tyburski J, Żakowska-Biemans S (red). SGGW, Warszawa 2007: 15-28.
8. Rozporządzenie Rady EWG nr 834/2007/WE z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych. *Dz. Urz. UE z 2007r., nr 189, poz. 1, z późn. zm.*
9. Projekt Rozporządzenia Rady EWG w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych, zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr XXX/XXX [rozporządzenie o kontrolach urzędowych] i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007. http://eurlex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b6ff12a4-b342-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0017.01/DOC_1&format=PDF (dostęp 12.04.2015).
10. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o zmianie ustawy o rolnictwie ekologicznym. *Dz.U. z 2015 r., poz. 55.*
11. Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2014-2020. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2014: 1-37.
12. Golinowska M. Rozwój rolnictwa ekologicznego. *Wyd Przyrodniczego Uniw Med we Wrocławiu, Wrocław 2013: 7-115.*
13. Organic farming for health and prosperity. Organic farming research foundation. August 2012. files.ofrf.org/publications/health-prosperity-2012.pdf (dostęp 12.04.2015).
14. The world of organic agriculture. Statistics and emerging trends 2015. FIBL and IFOAM. <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/.../1663-organic-world-2015.pdf> (dostęp 12.04.2015).
15. Szanse i zagrożenia polskiego rolnictwa ekologicznego w perspektywie lat 2014-2020. Kancelaria Senatu. Biuro analiz i dokumentacji. Listopad 2013. www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/2340/.../oe-210_inter.pdf (dostęp 12.04.2015).
16. Facts and figures on organic agriculture in the European Union, *Organic Monitor*, September 2013. ec.europa.eu/agriculture/organic/images/.../organic-farming_pl.pdf (dostęp 12.04.2015).
17. Abando LU. Different organic farming patterns within EU 25. An overview of the current Situation Eurostat Statistician. *Focus* 2007, 69: 1-8.
18. Brodzińska K. Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce na tle uwarunkowań przyrodniczych i systemu wsparcia finansowego. *Zesz. Nauk SGGW w Warszawie. Probl Rol Świat* 2010, 10(2): 12-22.
19. Wójcik G. Znaczenie rolnictwa ekologicznego w Polsce w kontekście przemian planowanych na lata 2011-2014. *Wiad Zootech* 2012, 4: 108-116.
20. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Rolnictwo ekologiczne w Polsce. <http://www.minrol.gov.pl/Jakosczywnosci/Rolnictwo-ekologiczne/Rolnictwo-ekologiczne-w-Polsce> (dostęp 12.04.2015).
21. Stankiewicz D. Rolnictwo ekologiczne. *Wyd Sejmowe dla Biura Analiz Sejmowych* 2009, 7(54): 1-4.
22. Żakowska-Biemans S. Rynek żywności ekologicznej w Polsce – szanse i możliwości rozwoju. *Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Radomiu*, 2006, 12.
23. Cichocka I, Grabiński T. Psychograficzno-motywacyjna charakterystyka polskiego konsumenta żywności ekologicznej. *Żywn Nauk Technol Jakość* 2009, 5: 107-118.